

Åsne
Seierstad

KERTOMUS
NORJASTA

WSOY

Yksi
meistä

Åsne Seierstad

YKSI MEISTÄ

Kertomus Norjasta

SUOMENTANUT PIIRKKO LEINO

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

Laulun »Viihdymme niin...» suomennos Pentti Saaritsa

Norjankielinen alkuteos
En av oss. En fortelling om Norge

Copyright © 2013 Åsne Seierstad
All rights reserved

SUOMENNOKSEN © PIIRKKO LEINO JA WSOY 2014

ISBN 978-951-0-40550-5

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

ENSIMMÄINEN OSA

- 15 Uusi elämä (1979)
27 Valonsäde
31 Muutoksen aika
36 Silkestrån poika
47 Pissaa portailla
55 Al-Anfal
60 Meidän pojat
65 Nuoruuden haaveita
89 Damaskokseen
97 Turvapaikanhakijat
103 Listalle pääsy
130 Laadukkaita valetutkintoja!!
146 Valitse maailmasi
156 Kolme toverusta
179 Kirjoitukset
194 Kirja
202 Miten saisin sellaisen elämän kuin sulla on?
212 Kenenkään kanssa ei pidä ystäväystyä,
ennen kuin olette perillä!
223 Patriootit ja tyrannit

244	Ei mikä tahansa vaate
249	Presidentin puhe
256	Myrkky
268	Kemistin päiväkirja
290	Kaikki mistä haaveilemme
298	Kesäkuume
305	Minä rakastan sinua
312	Perjantai
392	Kun kaikki on ohi
428	Lapsesi tuntomerkit
448	Ei enää naiiviutta

TOINEN OSA

465	Narkissos näyttämöllä
494	Monologi
504	Oikeudenkäynnin sydän
514	Elämänhalu
523	Tutkimusseminaari
538	Tuomio

KOLMAS OSA

541	Tunturi
548	Kangaspuutarha
558	Rangaistus
575	Kirjan synty

TYTTÖ JUOKSI.

Ylös rinnettä, pitkin suota. Kumisaappaat upposivat märkään metsämaahan. Jalan alla lotisi.

Hän oli nähnyt.

Hän oli nähnyt, kuinka se mies oli ampunut ja kuinka eräs poika oli kaatunut.

»Tänään ei kyllä kuolla, tytöt», hän oli sanonut vierelleen pysähtyneille kahdelle muulle tytölle. »Tänään ei kyllä kuolla.»

Nyt kuului lisää laukauksia. Nopeasti toistaan seuraavia pamauksia, tauko. Ja taas uusi sarja.

Tyttö oli ehtinyt Lemmenpolulle. Hänen ympärillään ihmiset juoksivat pakoon ja yrittivät löytää piilopaikkoja.

Hänen takanaan kenotti ruostunut verkkoaita, joka seurasi polunviertä. Aidan toisella puolella jyrkät kalliot viettivät alas Tyrifjorden-vuonoon. Pari kieloa takertui juurillaan tiukasti jyrkään rinteeseen, ikään kuin ne olisivat kasvaneet suoraan kallios-
ta. Kielojen kukinta oli jo ohi, ja niiden lehtiin oli kerääntynyt rinteestä huuhtoutunutta sadevettä.

Ilmasta käsin saari näytti vihreältä. Korkeiden mäntyjen latvukset levittäytyivät toistensa lomaan. Hoikat, hento-oksaiset lehtipuut kurottivat taivasta kohti.

Maanpinnalta katsottuna metsä oli harvaa.

Mutta heinikko oli paikoin niin korkeaa, että sinne voi kätkey-
tyä. Eräästä jyrkästä rinteestä ulkonevat kallionkielekkeet olivat
kuin kilpiä, joiden alle voi ryömiä.

Laukaukset kovenivat.

Ketkä oikein ampuivat? Kuinka monta niitä oli?

Tyttö ryömi heinikosta takaisin Lemmenpolulle. Niitä oli monta. Oli liian myöhäistä juosta pakoon.

»Mennään maahan ja teeskennellään kuollutta», joku poika sanoi. »Ottakaa eri asentoja, niin ne luulee meitä kuolleiksi!»

Tyttö asettui makuulle toinen puoli kasvoista maata vasten. Joku poika asettui hänen viereensä ja pani käsivartensa hänen ympärilleen.

Heitä oli yksitoista.

Kaikki seurasivat tuon yhden pojan ehdotusta.

Jos hän olisi sanonut: »Juoskaa!» he olisivat ehkä juosseet. Mutta hän oli sanonut: »Mennään maahan!» He maka-sivat aivan toistensa vieressä. Päät oli käännetty metsää ja tum-mia puunrunkoja päin, jalat lojuivat aitaan kohti. Jotkut makasi-vat rykelmässä, pari toverusta oli heittäytynyt puoliksi toistensa päälle. Kaksi parasta ystävästä piti toisiaan kädestä.

»Kyllä tämä onnistuu», sanoi yksi näistä yhdestätoista.

Rankin sadekuuro oli ohi, mutta sadepisaroihin valui yhä kau-lusten alle ja asettui hikisille poskille.

He vetivät mahdollisimman vähän ilmaa sisään ja yrittivät hen-gittää äänettömästi ulos.

Kalliolla kasvoi sinne eksynyt vadelpapensas. Aitaan takertui vaaleanpunaisia, lähes valkoisia villiruusuja.

Sitten kuului askelia, jotka tulivat yhä lähemmäksi.

Mies asteli rauhallisesti kanervikossa. Saappaat talloivat maata syvään, talloivat kissankelloja, apiloita ja keltamaitteita. Lahot oksanrisut katkesivat saappaiden alla.

Hänen ihonsa oli kalpea ja silmänsä kirikkaat. Ohenevat hiuk-set oli kammattu taaksepäin. Hänen verensä oli täynnä kofeiinia, efedriiniä ja aspiriiniä.

Hän oli tähän mennessä tappanut saarella kaksikymmentäkaksi ihmistä.

Ensimmäisen laukauksen jälkeen kaikki oli ollut helppoa. Ensimmäinen laukaus oli vaatinut ponnistelua. Se oli ollut melkein ylivoimainen. Mutta nyt hän käveli rennosti pistooli kädessään.

Hän pysähtyi kumpareelle, jonka taakse yksitoista nuorta oli yrittänyt piiloutua. Hän katsoi heihin rauhallisesti ja kysyi:

»Missä helvetissä hän on?»

Hänen äänensä oli selkeä ja kuuluva.

Kukaan ei vastannut, kukaan ei liikahtanut.

Pojan käsivarsi lepäsi raskaana tytön päällä. Tytöllä oli punainen sadetakki ja kumisaappaat, pojalla ruudulliset shortsit ja t-paita. Tytön iho oli ruskettunut, pojan kalpea.

Mies aloitti oikealta.

Ensimmäinen laukaus osui reunimpana makaavan pojan päähän.

Sitten hän tähtäsi tytön takaraivoon. Kastanjanruskea, aaltoileva tukka kiilsi sateessa märkänä. Luoti meni suoraan luun läpi aivoihin. Hän ampui uudestaan. Tällä kertaa päälakeen. Sekin luoti meni aivojen läpi. Luoti jatkoi matkaansa kaulan kautta rintakehään ja pysähtyi sydämen luokse. Veri pumppautui pois. Se valui pitkin nuorta ruumista, tippui polulle, kasteli männynneulasen ja kerääntyi pieniksi lammikoiksi maahan.

Muutamaa sekuntia myöhemmin uusi laukaus osui poikaan, joka oli pitänyt kättään tytön ympärillä. Luoti kulki pojan takaraivon läpi. Se hajosi, kun sen tielle osui ihoa, kudoksia, luuta. Luodin sirpaleet osuivat pikkuaivoihin ja murskasivat aivorungon.

Sydän lakkasi lyömästä.

Päästä norui hiukan verta.

Veri sekoittui sadeveteen ja imeytyi maahan.

Jonkun taskussa soi matkapuhelin. Toisen puhelimesta piippasi tekstiviesti.

Yksi tytöistä kuiskasi: »Ei...» tuskin kuuluvalla äänellä juuri kun hänen päähänsä osui. Pitkäksi venyvä »Eeeeeeeeee!» vai meni ja lakkasi.

Laukausten välillä oli vain muutamia sekunteja.

Aseissa oli lasertähtäimet. Pistoolista lähti vihreä säde, kivääristä punainen. Luodit osuivat sinne, mihin sädekin.

Toiseksi viimeinen tyttö vilkaisi salaa miehen kuraisia, mustia saappaita. Polkuun uppotuneen kannan takaosassa oli rautakananus. Housuissa hohti shakkiruutuinen heijastinnauha.

Tyttö piti parasta ystävänsä kädestä. Heidän kasvonsa olivat vastakkain.

Laukaus kiiti vaaleamman tytön pääläen, pääkallon, otsalohkon läpi. Hänen ruumiinsa tärähteli, ja tärähtelyt ulottuivat lopulta käteen. Käden ote irtosi.

Seitsemäntoista vuotta ei ole pitkä elämä, jäljelle jäänyt ajatteli.

Sitten pamahti taas.

Laukaus vinkui korvan ohi ja repi otsan auki. Veri valui kasvoille ja peitti kädet, joiden varaan hän oli painanut päänsä.

Vieressä makaava poika kuiskasi: »Mä kuolen.»

»Auta mua, mä kuolen, auta mua», hän pyysi.

Poika hengitti yhä vaimeammin, kunnes ei kuulunut enää mitään.

Keskeltä nuorten rykelmää kuului heikkoa vaikerrusta. Vaihteita voihkaisuja ja hieman korinaa. Sitten kuului enää pieniä vinkaisuja. Lopulta oli täysin hiljaista.

Polulla oli sykkinyt yksitoista sydäntä. Nyt sykki enää yksi.

Jonkin matkan päässä oli maassa poikittain puunrunko, joka peittoi aidassa olevan aukon. Joukko nuoria oli ryöminyt aidan aukon läpi ja jyrkkää rinnettä alas.

»Tytöt ensin!»

Eräs poika yritti auttaa muita alas. Kun polulta alkoi kuulua laukauksia, hän otti itse vauhtia. Hän hyppäsi yli märän hiekan ja kallion ja soran pois Lemmenpolulta.

Kallionkielekkeen laidalla istui kiharatukkainen tyttö. Tyttö näki pojan hyppäävän ja huusi häntä.

Poika pysähtyi jalkojensa osuttua rinteeseen, jarrutti vauhtiaan ja katsoi ympärilleen.

»Tule tänne mun luo!» tyttö huusi.

Kallionkielekkeellä istui muitakin. Nuoret tiivistivät riviään ja antoivat tilaa. Poika istui tytön viereen.

He olivat tavanneet edellisenä iltana. Poika oli pohjoisesta, tyttö Länsi-Norjasta.

Poika oli nostanut tytön konsertin aikana esiintymislavalle. He olivat tunnelmoineet Lemmenpolulla ja lepäilleet Nakuniemessä. Heinäkuun yö oli ollut pimeä. Tyttö oli lainannut pojan villapuseroa. Telta-alueelle vievässä ylämäessä poika oli pyytänyt tyttöä kantamaan häntä reppuselässä, kun hän itse oli muka niin poikki. Tyttö nauroi. Mutta kantoi pojan silti perille. Ihan vain siksi, että saisi pitää pojan lähellä.

Tappaja potki polulla makaavia nuoria varmistaakseen, että he olivat kuolleet. Hän oli käyttänyt heihin vajaan kaksi minuuttia.

Homma oli täällä nyt hoidettu, joten hän jatkoi eteenpäin Lemmenpolulla.

Univormun kauluksen sisällä riippui hopeaketjuun kiinnitetty medaljonki, jossa oli punainen risti valkoisella emalipohjalla. Ristiä reunustivat ritarinkypärän ja pääkallon muotoiset hopeakoristeet. Medaljonki hakkasi hänen kaulakuoppaansa vasten hänen kulkiessaan jämerin, tasaisin askelin ja katsellessaan ympärilleen. Toisella puolella oli harvaa metsää, toisella puolella aidan takana oleva kalliorinne.

Kaatuneen puunrungon luona hän pysähtyi. Hän kurkisti puunrungon yli ja jyrkkää rinnettä alas.

Kallionkielekkeeltä pisti esiin jonkun jalka. Pensaan lomas-
ta näkyi värejä.

Kallionkielekkeellä istuva poika ja tyttö pitelivät toisiaan kum-
mastakin kädestä. Raskaiden askelten pysähtyessä tyttö sulki sil-
mänsä.

Univormupukuinen mies nosti kiväärinsä ja tähtäsi jalkaan.

Hän laukaisi.

Poika huusi ja hänen kätensä irtosi tytön kädestä. Tytön kas-
voille singahti hiekkaa ja kiviä.

Tyttö avasi silmänsä.

Poika lennähti alas. Tyttö ei tiennyt, oliko poika pudonnut vai
hypännyt. Pojan ruumis lennähti kauemmas, kun hänen selkään-
sä osui saman tien uusi laukaus hänen ollessaan vielä ilmassa.

Hän putosi rantaveteen ja jäi makaamaan erään kiven varaan.
Luoti oli kulkenut hänen takkinsa läpi, tytön lainaaman villapu-
seron läpi, keuhkojen läpi, rintakehän läpi ja repinyt lopulta kau-
lavaltimeon.

Polulla seisova mies hihkui riemusta.

»Tänään te marksistit kuolette kaikki!»

Hän kohotti aseensa uudestaan.

ENSIMMÄINEN OSA

Uusi elämä (1979)

»Ihminen haluaa saada osakseen rakkautta, sen puutteessa ihailua, sen puutteessa pelkoa, sen puutteessa inhoa ja halveksuntaa. Hän haluaa herättää toisissa jonkinlaista tunnetta. Sielu kavahtaa tyhjiötä ja haluaa kosketusta mihin hintaan hyvänsä.»

HJALMAR SÖDERBERG, TOHTORI GLAS, 1905
(suom. Kyllikki Villa)

OLI KIRKAS, KYLMÄ talvipäivä, juuri sellainen, joka sai Oslon kimaltamaan. Aurinko oli jo ehtinyt unohtua ihmisten mielestä, mutta nyt se sai lumen loistamaan. Innokkaat hiihtäjät katsoivat toimistoistaan kaipaavasti valkoista harjua, hyppyrimäkeä ja sinistä taivasta.

Vilukissat manailivat kahtatoista pakkasastetta ja palelivat lämpimissä turkiksissaan ja vuorillisissa saapikkaissaan, jos heidän oli pakko lähteä ulos. Lapsilla oli toppahaalareidensa alla monta kerrosta villavaatteita. Päiväkotien pulkkamäissä kiljuttiin ja hihkuttiin riemusta, ja päiväkoteja olikin nyt joka puolella, kun yhä useammat naiset kävivät kokopäivätoissa.

Ajoteiltä ja jalkakäytäviltä auratut lumet olivat muodostaneet korkeita kinoksia kaupungin pohjoisosassa sijaitsevan sairaala-alueen aitojen viereen. Pakkaslumi narisi jalkojen alla, kun ihmiset kävelivät vanhan sairaalarakennuksen ohi.

Oli tiistai, vuoden toisen kuukauden kolmastoista päivä.

Pääsisäänkäynnin luokse kaarsi ja pysähtyi eräs auto, auton ovet avautuivat, ja tuleva äiti väantäytyi tulevan isän auttamana ulos. Molemmat keskittyivät suureen draamaansa, juuri heille syntyvään uuteen elämään.

Isät olivat saaneet olla synnytyksissä läsnä seitsemänkymmentäluvun alusta lähtien. Heitä ei enää määrätty odottamaan käytävällä, missä he voivat vain kuunnella synnytyssalista kuuluvaa huutoa, vaan nyt he saivat olla mukana synnytyksessä, nähdä lapsen pään työntyvän esiin, nähdä veren virtaavan, nähdä koko lapsen omin silmin samalla hetkellä, kun se parkaisi ensimmäisen kerran. Joskus kätilö antoi isälle sakset, jotta isä voisi itse leikata lapsen ja äidin välisen napanuoran.

Tasa-arvo ja perhepolitiikka olivat olleet tärkeitä sanoja koko 70-luvun ajan. Lapset ja koti eivät olleet enää pelkästään naisten alaa. Isienkin tuli osallistua lastenhoitoon lasten syntymästä lähtien. Heidän piti työntää lastenvaunuja, keittää velliä, osallistua leikkeihin ja kasvatukseen.

Eräessä huoneessa makasi nainen kovissa tuskissaan. Poltot olivat ankaria, lapsi viivytteli tuloaan. Lasketusta ajasta oli kulunut jo yhdeksän päivää.

»Ota kädestä kiinni!» nainen vaikeroi vierellään seisovalle miehelle. Mies tarttui hänen käteensä ja piti siitä lujasti kiinni. Mies oli ensimmäistä kertaa läsnä synnytystilanteessa. Hänellä oli kolme lasta edellisestä avioliitosta, mutta silloin hän oli odottanut käytävällä ja päässyt katsomaan lapsiaan sitten, kun ne oli jo sievästi kapaloitu, kahdella kertaa vaaleansiniseen huopaan ja yhdellä vaaleanpunaiseen.

Nainen puhalsi ulos. Mies piti häntä kädestä.

He olivat tavanneet runsas vuosi sitten Frognerin kaupunginosassa sijaitsevan taloyhtiön pesutuvassa. Nainen asui pikkuruisessa vuokra-asunnossa ensimmäisessä kerroksessa, ja miehellä oli tilava omistusasunto ylempänä. Mies oli vastaeronnut, ulko-

ministeriössä työskentelevä diplomaatti, joka oli nyt Lontoon- ja Teheranin-komennusten jälkeen kotimaan tehtävissä. Nainen oli perushoitaja, nelivuotiaan tyttären yksinhuoltaja. Mies oli neljäkymmenenkolmen vuoden ikäinen, laiha, kaljuuntuva, naisen yksitoista vuotta nuorempi, hoikka, sievä ja vaalea.

Pian kellarissa tapahtuneen ensitapaamisen jälkeen nainen tuli raskaaksi. Pari meni naimisiin Bonnin Norjan-konsulaatissa miehen ollessa konferenssimatkalla. Mies jäi Bonniin viikoksi ja nainen vajaaksi kahdeksi päiväksi, ja naisen ystävätär hoiti sillä aikaa Oslossa hänen tytärtään.

Nainen oli ensin iloinnut raskaudestaan, mutta kuukauden tai parin päästä epäily oli saanut hänet valtaansa eikä hän enää halunnutkaan lasta. Elämä tuntui epävarmalta ja synkältä. Mies vaikutti kylmältä ja etäiseltä aina, kun kolme lasta edellisestä avioliitosta tulivat käymään. Tuntui älyttömältä hankkia uusi lapsi sellaisen miehen kanssa, joka tuntui pitävän lapsista niin vähän.

Norjan suurkäräjät oli hyväksynyt uuden aborttilain yhden äänen enemmistöllä samassa kuussa, jolloin nainen oli tullut raskaaksi. Laki astui voimaan vasta seuraavana vuonna. Se antoi naisten hankkia abortin viimeistään kahdennellatoista raskausviikolla oman harkintansa perusteella, tarvitsematta ottaa yhteyttä aborttilautakuntaan. Kahdentoista raskausviikon tultua täyteen abortin sai vain erityisistä syistä. Koska nainen oli epäröinyt niin pitkään, kaavinta olisi ollut joka tapauksessa liian myöhäistä. Sikiö oli jo kiinnittynyt kohtuun.

Nainen kärsi pahoinvoinnista jo varhain ja tunsu vastenmielisyttä pientä elämänalkua kohtaan, joka viikko viikolta sai uusia aisteja ja kykyjä, imi itseensä ravintoa ja kasvoi. Sydän löi tasaisesti ja voimakkaasti, pää, aivot, hermot, kaikki kehittyi normaaliin tahtiin. Mitään poikkeavaa ei ollut havaittavissa, ei kampu-rajalkaa, ei ylimääräistä niskapoimua, ei vesipäätä. Kyseessä oli päinvastoin oikein eläväinen lapsi, lääkärin mukaan terve. Äidin

mielestä rasittava. »Se potkii hirveästi, melkein tahallaan, ihan minun kiusakseni», äiti sanoi.

Poika sinersi syntyessään.

Äidin mielestä lapsi oli epänormaali.

Isän mielestä se oli terve ja reipas.

Kello oli kymmentä vaille kaksi iltapäivällä.

Poika alkoi heti huutaa.

Sairaalan mukaan synnytys oli normaali.

Aftenposteniin pantiin ilmoitus:

Akerin sairaala. Poika.

13.2. Wenche ja Jens Breivik.

Siitä lähtien kummallakin oli oma näkemyksensä synnytyksestä. Äidin mukaan synnytys oli ollut hirveä, hänestä oli ollut ällöttävää, että mies oli mukana synnytyksessä. Isän mukaan synnytys oli sujunut hienosti.

Äiti epäili, että hänen saamansa kipulääkkeet olivat varmasti vahingoittaneet lasta. Isä sanoi, että poika oli täysin terve.

Useimpien tapahtumien osalta heidän versionsa tulisivat myöhemminkin poikkeamaan toisistaan.

Norjan ulkoministeriössä oli otettu käyttöön joustavia järjestelyjä nuorille vanhemmille, ja tuoreet isät saivat jäädä lapsen syntymän jälkeen alkuajoiksi äidin ja lapsen kanssa kotiin.

Mutta kun Wenche tuli sairaalasta takaisin kotiin, Frognerin hienostoalueella sijaitsevaan asuntoon, jotain puuttui.

Wenche oli kuullut jostain, että isä, joka ei hankkinut ajoissa hoitopöytää vastasyntyneelle, ei pitänyt lapsestaan, ja tätä Wenche pohti vaihtaessaan vauvan vaippoja kylpyhuoneen lattialla. Niin tai näin, Jens ei harrastanut lapsenhoitoa tai vaipanvaihtoa. Vaikka ajat olivat muuttuneet, Jens oli vanhan koulukunnan miehiä, joten syöttäminen, nukuttaminen ja lau-

laminen olivat Wenchen hommia. Imettäminen oli Wenchelle kärsimystä, rinnat tulivat kipeiksi ja aroiksi. Hänen ylleen oli laskeutunut pimeys, masennus, joka kantoi mukanaan koko hänen entistä elämäänsä.

Lopulta hän huusi, että miehen oli pakko ostaa se hoitopöytä. Ja Jens osti. Mutta kuilu oli alkanut kasvaa.

Pojan nimeksi tuli Anders.

Kun poika oli puolen vuoden ikäinen, Jens Breivik nimitettiin lähetystöneuvokseksi Norjan Lontoon-suurlähetystöön. Jens lähti edeltä Lontooseen, Wenche tuli perässä lasten kanssa joulun alla.

Wenchellä oli hyvin yksinäistä Princes Gatella sijaitsevassa asunnossa. Asunto oli valtava, useimpia huoneita ei edes käytetty. Kun tytär lähti englantilaiseen kouluun, Wenche jäi kotiin Andersin ja au pairin kanssa. Suurkaupunki ahdisti häntä ja teki hänet levottomaksi. Princes Gatella hän sulkeutui yhä enemmän omaan maailmaansa, minkä tavan hän oli oppinut jo pieneenä.

Ei siitä ollut pitkä aika, kun he olivat olleet rakastuneita. Oslossa Wenche oli säilyttänyt Jensin kirjoittamia lappusia ja rakkauskirjeitä laatikossa.

Nyt hän kulki ympäri hienoa asuntoaan ja katui. Hän soimasi itseään siitä, että oli mennyt naimisiin Jensin kanssa ja oli nyt myös poikansa vuoksi kiinni miehessään. Hän oli jo varhain havainnut miehessään epämiellyttäviä piirteitä. Mies oli ärtyisä, halusi kaiken tehtävän omalla tavallaan eikä ottanut muita ihmisiä huomioon, Wenche ajatteli. Ei kovin hyvä mies, Wenche oli todennut jo varhain, häneen minun ei pidä sitoutua. Ja silti hän oli sitoutunut Jensiin.

Naimisiinmenon aikaan Wenchen raskaus oli jo pitkällä. Hän oli astunut avioon silmät ummessa ja toivonut, että kaikki olisi hyvin sitten kun hän avaisi silmänsä. Olihan puolisossa hyvätkin puolensa, hän osasi olla kiltti ja antelias, ja hän oli myös siisti.

Hän hoiti työnsä hyvin ja tunnollisesti ja oli usein poissa kotoa vastaanottojen ja edustustehtävien vuoksi. Wenche oli toivonut yhteiselämän paranevan, kun heistä tuli oikea perhe.

Lontoossa Wenchestä tuli yhä onnettomampi. Hänestä tuntui, että Jens tarvitsi vaimoa vain tahrattoman julkisivun ja putipuh-taan kodin ylläpitoon. Sellainen oli Jensistä tärkeää. Ei Wenche. Eikä poika.

Wenchestä tuntui, että mies pakotti hänet seksiin. Miehen mie-lestä Wenche oli etäinen eikä ollut miehensä tukena. Kerran mies sanoi, että Wenche käytti häntä hyväkseen ja että Wenche oli men-nyt hänen kanssaan naimisiin nostaakseen omaa elintasoaan.

Keväällä Wenche oli vajonnut syvään masennukseen. Hän ei kuitenkaan myöntänyt tilaansa vaan oli sitä mieltä, että hänen paha olonsa johtui olosuhteista. Hän ei kestänyt miestänsä eikä omaa elämäänsä. Pään sisällä vallitsi täysi kaaos, eikä elämällä ollut tarkoitusta.

Eräänä päivänä hän alkoi salaa pakata tavaroitaan.

Pakattuaan kolme päivää hän sanoi Jensille aikovansa lähteä lasten kanssa kotiin. Jens järkyttyi ja pyysi häntä jäämään. Lähtö tuntui siinä tilanteessa kuitenkin helpoimmalta ratkaisulta.

Joten hän lähti. Taakse jäivät Jens, Hyde Park, Thames ja ankeat säät, au pair, kotiapulainen, etuoikeutettu elämä. Hän oli kestä-nyt diplomaatinrouvan elämää puoli vuotta.

Osloon päästyään hän haki asumuseroa. Hän oli nyt jälleen yksin, ja tällä kertaa hänellä oli kaksi lasta.

Wenchellä ei ollut ketään muuta. Hänellä ei ollut minkäänlaisia välejä omaisiinsa eli äitiin ja kahteen vanhempaan velipuoleen. Tyttärensä ruotsalaiseen isään hän ei pitänyt mitään yhteyttä. Isä oli nähnyt lapsensa vain kerran, kun tyttö oli ollut muutaman kuu-kauden ikäinen; mies lähti pois saman tien kuin oli saapunutkin.

»Miten sinä pystyit jättämään hienon elämäsi ja lähtemään Lontoosta ja kauniista kodistasi?» ihmetteli eräs Wenchen ystä-vättäristä.

No, eihän Lontoossa sinänsä mitään vikaa ollut. Kaikki oli oikeastaan ollut täydellistä, mies vain oli ollut vääränlainen. Omapäinen, kiivas ja vaativa, Wenche kuvaili jättämäänsä miestä. Kylmä, harvoin hellä, luonnehti mies puolestaan Wencheä.

Avoliitto ei ollut pelastettavissa. Lakimiehen avulla he pääsivät sopimukseen. Wenche sai Andersin, ja mies alkoi maksaa elatusapua. Sopimuksen mukaan Wenche sai asua miehensä Oslon asunnossa Fritznern gatella vielä kahden vuoden ajan.

Anders näki isänsä seuraavan kerran vasta kolme vuotta myöhemmin.

Wenchen koko elämä oli pelkkää menetystä.

Ja yksinäisyyttä.

Kragerø, vuosi 1945. Rauhan tultua rakennusmestarin vaimo alkoi odottaa lasta. Mutta synnytyksen lähetessä hän sai influenssan kaltaisia oireita ja joutui kätensä ja jalkojensa halvaannuttua vuoteenomaksi. Hänen todettiin sairastuneen polioon, pelättyyn tautiin, johon ei ollut parannuskeinoja vuonna 1946, kun Wenche leikattiin ulos äitinsä vatsasta.

Äiti oli lähes kokonaan halvaantunut vyötäröstä alaspäin, ja myös hänen toinen kätensä oli osittain halvaantunut. Heti syntymänsä jälkeen Wenche vietiin lastenkotiin, missä hän asui elämänsä ensimmäiset vuodet. Mutta eräänä päivänä vaaleatukkainen pikkutyttö haettiin niiltä seisoviltaan kotiin.

Rakennusmestarin talossa tytöllä oli hyvin yksinäistä. Isä oli töiden takia paljon poissa, ja äiti sulkeutui taloon. Äiti kävi tuskin koskaan enää ihmisten ilmoilla, jottei kukaan voisi nauraa hänen rujoudelleen.

Isä kuoli, kun Wenche oli kahdeksanvuotias. Koti muuttui entistäkin synkemmäksi ja äiti yhä vaativammaksi. Wenche oli *tuhma*, koska äiti oli hänen takiaan saanut *tämän taudin*.

Pikkutytyllä oli kaksi vanhempaa veljeä. Toinen muutti isän kuoltua pois kotoa, toinen oli raaka ja kiivasluonteinen. Hän oli

jatkuvasti siskon kimpussa. Wenche sai korvatillikoita niin usein, että korvanjuuret olivat rikki ja haavoilla, ja veli piiskasi hänen sääriään nokkosilla. Laiha tyttö pakeni vihaista veljeään usein uniin taakse. Sinne veljen nyrkit eivät ulottuneet.

Salailua ja vaikenemista. Häpeä leimasi koko kotielämää.

Kun veli oli pahalla päällä, sisko pysytteli ulkona koko illan ja palasi sisälle vasta yöllä. Hän kulki Kragerøssä aina yksin, laski alleen, haisi ja tiesi saavansa kotona selkäänsä.

Kaksitoistavuotiaana hän harkitsi hypäävänsä kalliojyrkän-teeltä alas. Jyrkänne näytti houkuttelevalta.

Ei hän silti hypännyt. Hän meni aina kotiin.

Talo oli ränsistynyt eikä siellä ollut vesijohtoa. Wenche piti köyhän kodin järjestyksessä, tyhjensi potan, joka oli äidin ja Wenchen yhteisen sängyn alla, pesi ja siivosi, sulatti vessanpöntön aamuisin. »Sinusta ei ole mihinkään!» äiti huusi. »Tämä on sinun syytäsi!»

Äiti olisi paljon mieluummin pitänyt entiset terveet jalkansa kuin oman tyttärensä.

Wenche ei kelvannut, ei sopinut joukkoon eikä ollut tarpeeksi hyvä. Hän ei koskaan voinut tuoda ketään kotiinsa eikä saanut läheisiä ystäviä, ja muut tytöt alkoivat kiusata ja hylkiä häntä jo varhain. Perhe oli niin eristynyt, että sitä pidettiin synkkänä ja vähän pelottavana. Ihmiset karttoivat perheen jäseniä, vaikka monen naapurin kävikin sääliksi ankarasti raatavaa pikkutyttöä.

Öisin maatessaan Wenche puisteli päätään tyynyllä, jottei kuulisi talon ääniä. Pahin ääni tuli äidin liikkumisesta. Äiti käytti kah-ta kainalosauvaa päästäkseen lattian poikki. Hän siirsi ensin toista kainalosauvaa, sitten toista ja sitten koko ruumistaan, ja lattialankut jysähtivät joka liikkeestä.

Wenche makasi vuoteessaan ja toivoi, että äiti alkaisi joskus pitää hänestä.

Mutta äiti ja äidin hoitaminen vaativat yhä enemmän. Ja veli muuttui yhä raaemmaksi. Vasta teini-ikäisenä Wenche kuuli ohi-

»Utøyen haavat eivät parane itsestään. Siihen tarvitaan Seierstadin pelotonta, herkkää ja asiantuntevaa käsittelyä.»

– SVENSKA DAGBLADET

Nuori mies Oslost.

Rauhanajan pahin hyökkäys Norjaa vastaan ei ollut vieraan terroristiryhmän työtä. Heinäkuisena perjantaina vuonna 2011 nuori norjalainen mies räjäytti pommin Oslon keskustassa ja ampui sitten 69 Utøyen saarelle kokoontunut nuorta. Siitä lähtien maassa on yritetty ymmärtää, mikä sai joukkomurhaajan tekemään äärimmäisen tekonsa. Ainutlaatuisen lähdeaineistonsa pohjalta Åsne Seierstad piirtää kuvan ihmisestä, joka haki paikkaansa yhteiskunnasta mutta päätyi raastasti hyökkäämään sitä vastaan. Seierstad tuo esiin myös uhrien ja heidän perheidensä tarinan sekä Utøyen eloonjääneiden järkyttävät kokemukset.

Palkittu journalisti ja kirjailija Åsne Seierstad on raportoanut maailman sota-alueilta, ja hänen teoksensa *Kabulin kirjakauppias* on ollut suuri menestys myös Suomessa. Teoksessa *Yksi meistä* hän kirjoittaa ensimmäistä kertaa Norjasta.

www.wsoy.fi 30.16 978-951-0-40550-5

Alkuperäispäällis Sara R. Acedo

Etukannen kuva Krister Sörbö / Scanpix Norway / Lehtikuva

Takakannen kuva Yksitysalbumi